

Rajavartioston alueen luontoselvitys asemakaavan muutosta varten

Kuusamon kaupunki
31.8.2022

LUONTO SELVITYS KANGAS

Pia Kangas · Luontokartoittaja (EAT) · 040 594 4222
pia@luontoselvityskangas.fi · www.luontoselvityskangas.fi
Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi · Y-tunnus: 2997914-4

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 2
2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET 3
2.1 Luontokohteiden arvottaminen 3
Arvoluokka I: Lainsäädännöllä turvatut kohteet 3
Arvoluokka II: Erityisen tärkeät kohteet 4
Arvoluokka III: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet 4
Arvoluokka IV: Monimuotoisuutta tukevat kohteet 4
2.2 Suositukset 5
3 RAJAVARTIOSTON ASEMAKAAVA-ALUEEN YLEISKUVAUS 5
4 HUOMIOITAVAT KOHTEET 7
4.1 Kumpuniemi 8
4.2 Muut merkittävät kohteet alueella 10
5 SUOSITUKSET KAAVOITUSTA VARTEN 11
LÄHDELUETTELO 13

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos 2022

Valokuvat: Niina Sankari
Kannen valokuva: Tuoreen kankaan metsää Rajavartioston kiinteistön keskiosassa

LUONTOSELVITYS KANGAS OY

Pia Kangas · Luontokartoittaja (EAT) · 040 594 4222
pia@luontoselvityskangas.fi · www.luontoselvityskangas.fi
Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi · Y-tunnus: 2997914-4

1 JOHDANTO

Kuusamon kaupungilla on käynnissä asemakaavan muutos Rajavartioston alueelle. Noin 34 hehtaarin kokoinen kaavoitusalue sijaitsee pääosin Suomen valtion omistaman kiinteistön 305-411-170-4 alueella Nilonjärven itärannalla aivan Kuusamon ydinkeskustan pohjois-luoteispuolella (Kuva 1). Kuusamon strategisessa yleiskaavassa alue on merkitty lähivirkistysalueeksi (V) ja maakuntakaavassa taajamatoimintojen alueeksi (A). Voimassa olevassa, vuodelta 1964 peräisin olevassa asemakaavassa alue on osoitettu puolustusvoimien alueeksi (YP). Keskeiset ranta-alueet on varattu yhteiskäyttöön, rakentamisen ulkopuolelle. Alueelle on kaavamuutosprosessin myötä parhaillaan rakenteilla uusi poliisilaitos sekä uusi tieyhteys Valtatie 5:lle. Keskustaa palvelevaa virkistys- ja ulkoilualuetta on tarkoitus laajentaa toteuttamalla Nilonjärven ranta-alueelle kevyen liikenteen väylä sekä pääasiassa maa- ja metsätalousalueella kiertävä latu- ja polkuverkosto. Kaavamuutos mahdollistaisi myöhemmän rakentamisen maa- ja metsätalousalueelle. (Kuusamon kaupunki 2020).

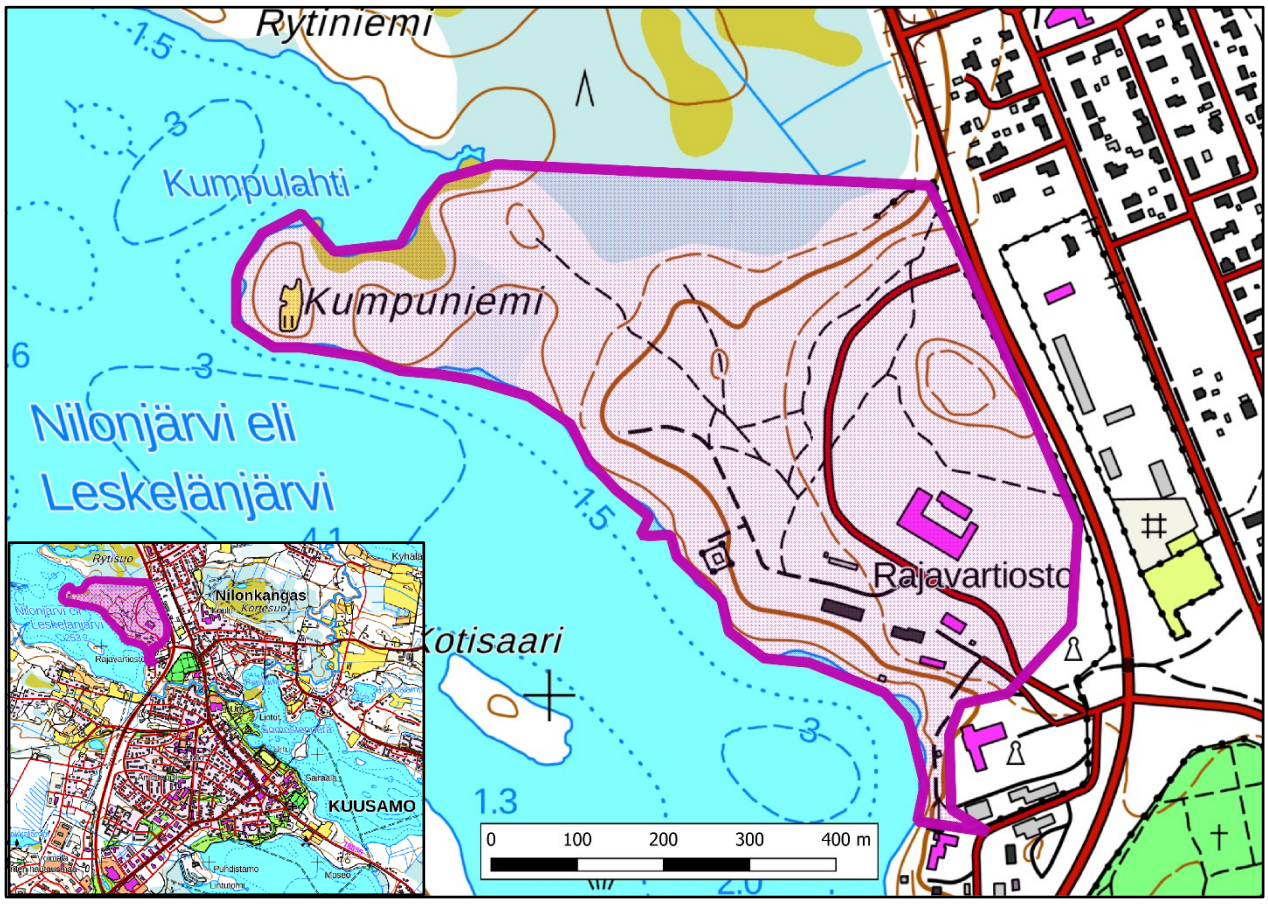

Kuva 1. Rajavartioston sijainti. Luontoselvitystä koskeva alue on rajattu karttaan violetilla rasterilla.

Luontoselvitystä varten on Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämästä Laji.fi -portaalista tilattu alueen lajitiedot. Kasvillisuutta ja luontotyyppejä koskevat maastotyöt teki biologi Niina Sankari 19.6.2022. Ajankohta oli sopiva luontotyyppien ja kasvillisuuden havainnoimiselle. Linnustokartoituksesta vastasi lintuharrastaja Heikki Ketola, joka teki maastotyöt alueella 5.6.2022 klo 6.00–8.15. Lintukartoituksen aikana sää oli selkeä, lämpötila +14° ja länsituulta oli 3 m/s. Raportoinnista vastasivat Niina Sankari ja luontokartoittaja (EAT) Pia Kangas.

2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET

Huomionarvoisten luontotyyppien ja lajien inventointien tausta-aineistossa on hyödynnetty seuraavia olemassa olevia paikkatietoaineistoja:

- Pohjavesialueet (SYKE)
- Arvokkaat kallioalueet (SYKE)
- Arvokkaat moreenimuodostumat (SYKE)
- Arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat (SYKE)
- Arvokkaat kivikot (SYKE)
- Soidensuojelun täydennysehdotus (SYKE)
- Suojellut alueet (SYKE)
- Huomionarvoinen lajisto (Luonnontieteellinen keskusmuseo / laji.fi)
- Erityisen tärkeät elinympäristökuviot (Metsäkeskus)

Luontokohteiden arvottamisessa on hyödynnetty Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi (2021) -oppaan mukaista ohjeistusta (Mäkelä & Salo 2021). Luontokohteet on arvoluokiteltu neljään eri luokkaan. Tässä on esitetty eri arvoluokat koskien kaavoitusta.

2.1 Luontokohteiden arvottaminen

Arvoluokka I: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 29 §:n mukaisia luontotyyppejä ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu (Luonnonsuojelulaki 1096/1996). Luonnonsuojelulain mukaisen luontotyypin rajauksen tekee Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Vesilain (587/2011) 11 §:n mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen luonnontilan vaarantaminen on kiellettyä. Vesilain vesiluontotyyppien suojelu rajoittuu lain perustelujen mukaan itse vesimuodostumaan, mutta lain käytännön soveltamisessa vesimuodostuman lähiympäristö luetaan mukaan. (Vesilaki 587/2011). Lähteiksi luokitellaan lähteet, tihkupinnat ja lähdepurot.

Luontodirektiivin IV-liitteiden (a) lajien lisääntymis ja levähdyspaikat (sekä lajien tärkeät kulkuyhteydet ja siirtymäreitit). Luonnonsuojelulain 49 §:n perusteella luontodirektiivin liitteen IV lajit ovat yhteisön tärkeinä pitämiä eläin- ja kasvilajeja, alalajeja tai lajiryhmiä. Nämä lajit edellyttävät tiukkaa suojelua, ts. niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, kerääminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen on kiellettyä.

Luonnonsuojelulain erityisesti suojeltavien lajien, **luontodirektiivin liitteen II lajien** ja **lintudirektiivin liitteen I lajien rajatut esiintymät.** Luonnonsuojelulain 47 §:n perusteella erityisesti suojeltavien lajien säilymiselle tärkeää esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun ELY-keskus on rajannut esiintymispaikan ja tiedottanut siitä maanomistajalle. Luontodirektiivin II-liitteessä lueteltujen lajien merkittävien esiintymispaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 47 § 5 momentin mukaan. Elinpaikka on merkittävä, jos se vaikuttaa lajin suotuisan suojelun tason saavuttamiseen tai säilyttämiseen. Lintudirektiivin liitteen I-lajit ovat yhteisön tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Natura 2000 -alueverkosto). Vastaava velvoite koskee säännöllisesti esiintyviä muuttolintuja erityisesti kosteikkojen osalta

Luonnonmuistomerkit ovat Luonnonsuojelulailla 23 § rauhoitettuja luonnonmuodostumia, mm puita, puuryhmiä, siirtolohkareita ja muita luonnonmuodostumia. Luonnonmuodostumia voidaan suojella muun muassa niiden kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen tai tieteellisen arvon vuoksi. Rauhoitetun luonnonmuistomerkin vahingoittaminen tai turmelu on kielletty. Päätöksen kohteesta tekee viranomainen tai laitos, jonka alueella kohde sijaitsee.

Luonnonsuojelulain 39 §:n mukaiset rauhoitettujen lintujen merkityt pesäpuut tai suurten pesälintujen pesäpuut

Arvoluokka II: Erityisen tärkeät kohteet

- Luontotyyppi- ja lajiesiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet. Kohde sisältää useita huomionarvoisia lajeja ja/tai luontotyyppejä.
- Uhanalaisten luontotyyppien sekä lajien merkittävät esiintymät (äärimmäisen uhanalainen CR, erittäin uhanalainen EN, vaarantunut VU). Uhanalaisiin luontotyyppeihin kuuluvat valtakunnallisesti uhanalaisiksi arvioidut luontotyypit.
- Luontodirektiivin liitteen I merkittävät esiintymät (ns. Natura-luontotyypit)
- Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille erittäin tärkeät pesimä-, levähdys-, ruokailu-, talvehtimis- ja sulkimisalueet. Tässä huomioidaan kohteen laajuus, lintujen määrä sekä merkitys lajille, esim. päämuuttoreitin varrella sijaitsevat alueet.
- LsL:n suojeltujen luontotyyppien merkittävät rajaamattomat esiintymät (erityisesti suojeltu, lintudirektiivi I)
- Luontodirektiivin liitteiden II ja IV lajien merkittävät esiintymät
- lepakoille tärkeät saalistusalueet

Arvoluokka III: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet

Luontotyyppien ja lajiesiintymien muodostamat muut kokonaisuudet (ei merkittävä, yksittäinen ja/tai pieni esiintymä)

- Uhanalaisten luontotyyppien ja lajien ei-merkittävät esiintymät
- Luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien muut esiintymät (ns. Natura-luontotyypit)
- Lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille tärkeät kohteet
- Luontodirektiivin liitteiden II ja IV(b) lajien muut esiintymät

Arvoluokka IV: Monimuotoisuutta tukevat kohteet

- Silmälläpidettävien (NT), puutteellisesti tunnettujen (DD) ja alueellisesti uhanalisten (RT) lajien ja luontotyyppien esiintymät
- Metsäkanalintujen soidinpaikat
- Muut monimuotoisuutta tukevat kohteet, mm.
  - vastuuluontotyypit
  - rauhoitettujen lajien esiintymät**.** Luonnonsuojelulain 42 §:n perusteella rauhoitetun kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irti leikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty. Rauhoittaminen ei kuitenkaan tarjoa lajeille lakisääteistä suojaa, sillä LsL 48 § ei estä alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan. Tällöin on kuitenkin vältettävä vahingoittamista tai häiritsemistä. Lajin hävittämiselle tarvitaan kuitenkin poikkeuslupa ELY-keskukselta.

Näiden lisäksi on mahdollisuuksien mukaan huomioitu myös Metsälain 10 § kohteet. Metsälain mukaiset metsämaan kohteet ja/tai runsaslahopuustoiset ≥ 10 m³/ ha, voi yksityinen maanomistaja mahdollisesti hakea Metsäkeskukselta ympäristötuella suojelluksi kohteeksi tai Metso-kohteeksi.

2.2 Suositukset

Luokan 1 lainsäädännöllä turvattujen kohteiden luonnonarvoja heikentävä maankäyttö on pääsääntöisesti kielletty.

Luokan 2 ja 3 kohteet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä, mutta vailla suoraa lainsäädännön turvaa. Suositusten tavoitteena on näiden kohteiden nykyisen arvon ja monimuotoisuuden säilyttäminen tai parantaminen. Esimerkiksi erityisesti suojeltavan lajin rajaamattoman esiintymien osalta luontoselvitysten tekijän antamat suositukset voidaan sisällyttää myöhemmin tehtävään rajauspäätökseen.

Luokan 4 monimuotoisuutta tukevat kohteet ovat myös vailla lainsäädännön turvaa. Näille kohteille annetaan suosituksia kohteiden huomioonottamisessa jatkosuunnittelussa tai hoito- ja ennallistamistoimenpiteiden yhteydessä. Kohteet on hyvä huomioida mahdollisuuksien mukaan kaavoituksessa.

3 RAJAVARTIOSTON ASEMAKAAVA-ALUEEN YLEISKUVAUS

Inventointialueella kallioperä on migmatiittista tonaliittia ja maaperä pääosin karkeaa hietaa. Alueen pohjoisreunalla Rytisuolla maaperä koostuu saraturpeesta ja rahkaturpeesta. Metsäkasvillisuusaluejaossa kaavoitusalue kuuluu pohjoisboreaaliseen Kuusamon vyöhykkeeseen (4a) ja suokasvillisuusvyöhykejaossa Perä-Pohjolan aapasuovyöhykkeen Kuusamon rinnesoihin (4b). Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa alue sijoittuu Pohjois-Suomen arviointialueeseen. Kohde ei sijaitse pohjavesialueella. Alueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole arvokkaita kivikkoja, kallioalueita eikä metsälain 10 §:n mukaisia kohteita.

Vuonna 2018 on Valtatie 5:n varrelta Rajavartioston kiinteistön itäreunalta ja sen vierestä kartoitettu useita kasvustoja erittäin uhanalaiseksi (EN) arvioitua horkkakatkeroa (Laji.fi-portaali). Kaavoitusalueen kangasmetsän alueelta on ollut ennen kesää 2022 tiedossa silmälläpidettävän (NT) ahokissankäpälän kasvustoja. Lisäksi Laji.fi-portaalissa on vaarantuneisiin (VU) lajeihin kuuluvasta riekosta näköhavainto, joka on merkitty rakenteilla olevan poliisiaseman kohdalle. Rajavartioston eteläosassa on tiedossa kivikautinen asuinpaikka-alue.

Suureksi osaksi kaavoitusalue on kuivahkoa variksenmarja-mustikkatyypin (EMT) kangasmetsää, jossa nimilajien lisäksi puolukkaa on paikoin runsaasti sekä kanervaa kuivemmilla laikuilla (Kuva 2). Sammalkerroksen valtalaji on seinäsammal. Mänty on pääpuulaji, ja puusto vaihtelee pienialaisista taimikoista varttuneeseen kasvatusmetsään. Historiallisten ilmakuvien (Paikkatietoikkuna) perusteella alueella on harvennettu puustoa vuosien varrella. Kaikkialla on eri-ikäisiä kantoja ja polkuja sekä sotahistoriallisia sekä uudempia kohteita (korsunpohjia, ruostuneita esineitä jne). Kosteimmilla paikoilla, kuten Kumpuniemessä, on selkeämmin tuoretta kangasta lehtomaisin laikuin. Tuoreiden ja lehtomaisten kankaiden puusto on kuusivaltaista sekapuustoa.

Kuva 2. Kuivahkossa kangasmetsässä risteilee polkuja. Keskellä olevan männyn takana näkyy sotahistoriallisia rakenteita.

Kaavoitusalueella on metsäalueiden keskellä myös muutamia avoimia ketomaisia alueita. Ne ovat pienialaisia, kuten myös Kumpuniemen kärjessä oleva varttuneen metsän runsaslahopuustoinen alue. Näitä kohteita käsitellään tarkemmin luvussa 4 Huomioitavat kohteet. Ketopainanteissa sekä kuivahkolla kankaalla kasvaa silmälläpidettävää (NT) ahokissankäpälää.

Kaavoitusalueen pohjoisreunan kangasmetsärinnettä reunustaa vähäravinteinen suoalue, jossa on tupasvillarämettä sekä vaivaiskoivu- ja suopursuvaltaista isovarpuräme (Kuva 3). Suot ovat luonnontilaisen kaltaisia.

Kuva 3. Vähäravinteista tupasvillavaltaista nevarämettä kaavoitusalueen pohjoisreunalla.

Kumpuniemen rantoja reunustaa lähes koko niemen matkalla kapea suovyö. Laajin rantasuoalue on niemen pohjoisreunalla, mihin on muodostunut pajuluhta (Kuva 4). Pajuluhdan kasvilajistoon lukeutuvat kiilto- ja pohjanpajun lisäksi mm. vesisara, kurjenjalka, rentukka sekä sammalista korpilehväsammal ja okarahkasammal.

Kuva 4. Kumpuniemen pohjoisrannan pajuluhtaa. Taustalla Kumpuniemen kärjen kuusivaltainen metsä

Linnustokartoituksessa Rajavartioston alueella havaittuja lintuja ovat luontodirektiivin liitteen I laji kuikka, vaarantuneet (VU) pajusirkku ja haapana sekä silmälläpidettävät (NT) valkoviklo ja harakka. Muita lajeja ovat tavi, telkkä, laulujoutsen, varis, sepelkyyhky, isokuovi, punakylkirastas ja talitiainen. Räkättirastaita, peippoja ja pajulintuja havaittiin kutakin enemmän kuin yhden parin verran.

4 HUOMIOITAVAT KOHTEET

Rajavartioston alueella on useampia huomionarvoisia kohteita (Kuva 5). Luontotyypeistä alueella on ruohokorpia, joka on luokiteltu valtakunnalliseksi vaarantuneeksi luontotyypiksi (VU) ja luonnontilainen varttunut kuusivaltainen tuoreen kankaan metsikkö, joka on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypiksi. Muita huomionarvoisia luontotyyppejä on pajuluhta sekä ketotyypit. Lajistollisesti alueella on havaittu uhanalaisista lajeista erittäin uhanalaista (EN) horkkakatkeroa sekä vaarantunutta (VU) haapanaa ja pajusirkkua. Lisäksi alueella on silmälläpidettävistä (NT) lajeista havaittu harakka, valkoviklo ja ahokissankäpälä.

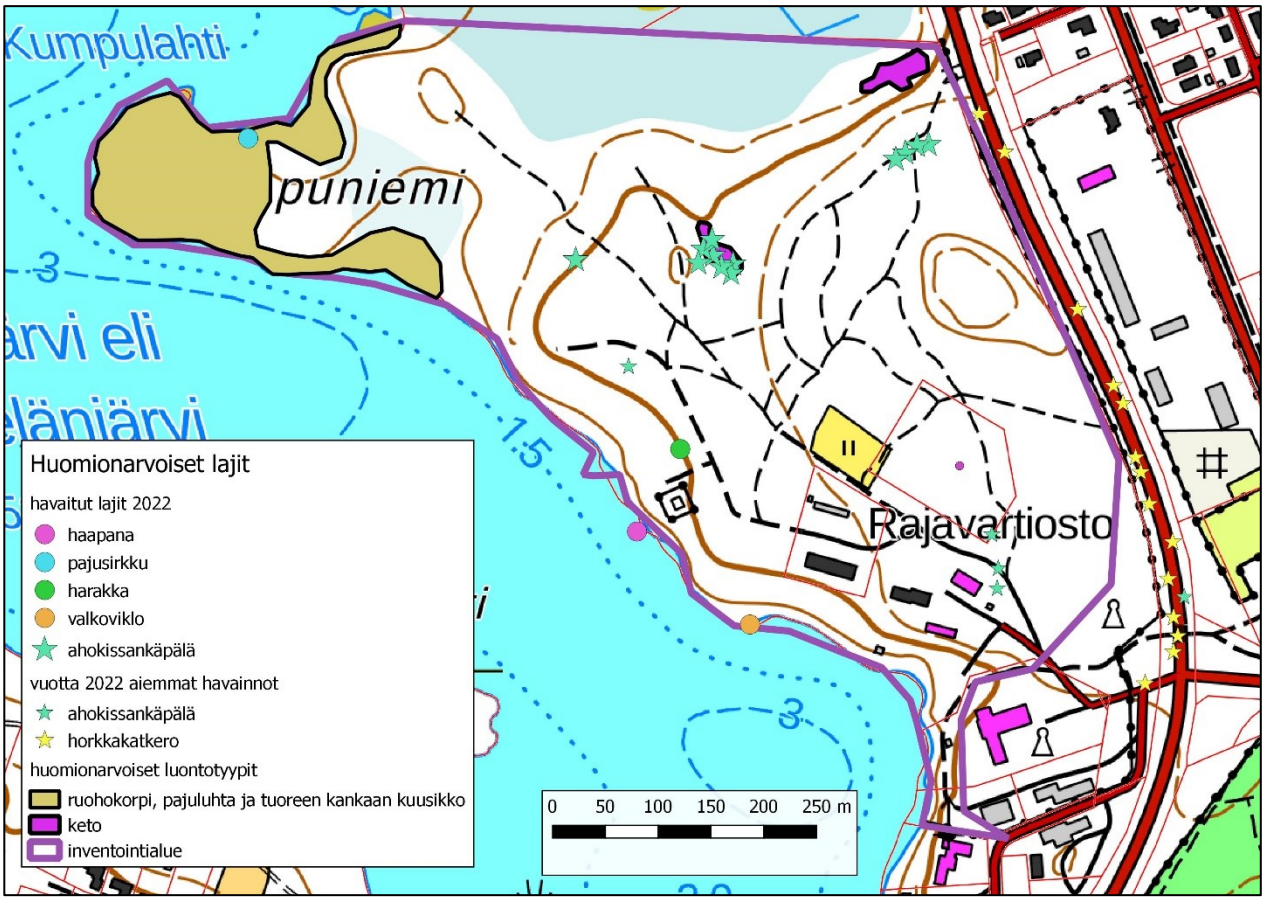

Kuva 5. Rajavartioston alueen huomionarvoiset kohteet.

Luontoselvityksen maastotöissä havainnoitiin myös luontodirektiivin liitteiden II ja IV eliölajistoa sekä sopivaa elinympäristöä ko. lajeille. Direktiiviliitteiden putkilokasvi- ja sammallajeja ei havaittu. Alueella ei ole sopivia pesäpaikkoja lepakoille, viitasammakoille, liito-oravalle tai saukoille. Näistä lajeista ei tehty myöskään havaintoja maastokäyntien yhteydessä. On mahdollista, että alueella on saalistavia tai ohilentäviä lepakoita. Lepakot suosivat maanteitä ja rakennusten avoimia ympäristöjä saalistuksessa, joten kaavoituksesta ei katsota olevan haittaa lepakoille. Viitasammakolle kaavoitusalueen pohjoisreunan suoalue vaikuttaa liian kuivalta ympäristöltä. Kumpuniemen pohjoispuolinen ranta on sankan pajukon peittämää ja etelärannan rehevähkö korpivyöhyke on kapea, joten ainakaan ihanteellista pesimäympäristöä se ei viitasammakolle ole

4.1 Kumpuniemi

Kumpuniemen alueella on usean merkittävän luontotyypin sekä lajin keskittymä. Alue on rajattu laajemmaksi kokonaisuudeksi. Useamman uhanalaisen tai silmälläpidettävän luontotyypin ja/tai lajin muodostama kokonaisuus voi nostaa kohteen arvon luokkaan 2 tai 3. Kokonaisuudessaan Kumpuniemi arvioidaan monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin eli luokkaan III.

Kumpuniemen etelärannalla on kapeana juottina ruohokorpea, joka on määritelty valtakunnan tasolla vaarantuneeksi (VU) luontotyypiksi. Pohjois-Suomessa ko. luontotyyppi on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT). Monimuotoisen lajiston perusteella kohde kuuluu merkittäviin uhanalaisiin luontotyyppeihin. Kohde kuuluu arvoluokkaan II eli erityisen tärkeisiin kohteisiin. Ruohokorvessa kasvaa mm. mesiangervoa, ojakellukkaa, karhunputkea, rentukkaa, korpiorvokkia, maariankämmekkää sekä palmusammalta ja korpilehväsammalta (Kuva 6). Lettoisuudesta alueella ilmentää niukka lettoväkäkasvusto sekä rätvänä.

Kuva 6. Kumpuniemen etelärannan ruohokorpi

Kumpuniemen kärjessä on luonnontilainen varttunut kuusivaltainen tuoreen kankaan metsikkö (Kuva 7). Lahopuuta arvioidaan olevan 5–10 m³/ha. Elävän ja lahoavan puun joukossa on jonkin verran järeitä, yli 160-vuotiaita puita, mutta valtaosa puustosta on varttunutta. Se on luokiteltu valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypiksi. Kohde kuuluu arvoluokkaan IV eli monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin. Aluskasvillisuus on valtaosin mustikkavaltaista tuoreen kankaan varvikkoa, mutta kosteimmilla kohdilla on metsäalvejuurivaltaisia lehtomaisen kankaan laikkuja. Kääpälajistossa havaittiin pintapuolisella tarkastelulla taulakääpää, kuusenkääpää ja kuusenkynsikääpää.

Kuva 7. Varttunutta havupuuvaltaista tuoretta kangasta Kumpuniemen kärjessä.

Kumpuniemen pohjoisosassa on pajuluhtaa ja alueella pesii vaarantunut (VU) pajusirkku. Pajuluhdat on arvioitu elinvoimaiseksi (LC) elinympäristöksi. Pajusirkkuja havaittiin ainoastaan 1, joten kohdetta ei voida pitää merkittävänä lajin elinympäristönä. Kohde kuuluu siis arvoluokkaan III monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin.

Peruskartalle merkitty niitty Kumpuniemen kärjen tuntumassa on havaituista kedoista lajistollisesti vaatimattomin, ja se on reunoilta kuivahtanut korpikarhunsammalpatjaksi. Kohde kuuluu arvoluokkaan IV eli monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin.

4.2 Muut merkittävät kohteet alueella

Rajavartioston kiinteistön itäreunalta Valtatie 5:n varrelta on tiedossa useita kasvustoja erittäin uhanalaiseksi (EN) arvioitua horkkakatkeroa. Laji kuuluu myös erityisesti suojeltaviin sekä kiireellisesti suojeltaviin lajeihin. Koska lajia esiintyy alueella hyvin runsaana, niin kohdetta voidaan pitää merkittävänä. Lajin havaintopaikat lukeutuvat luontokohteiden arvoluokituksessa luokkaan 2 eli erittäin tärkeisiin kohteisiin. Horkkakatkeroa kasvaa Kuusamon alueella yleisesti juuri maanteiden varsilla.

Linnustokartoituksen yhteydessä alueelta havaittiin vaarantunutta (VU) haapanaa Nilonjärven rannassa lähellä puolustusvoimien aidattua varastoa. Pesintää ei havaittu linnustokartoituksen yhteydessä, joten esiintymää voidaan pitää arvoluokkaan III kuuluvana eli monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin, mutta esiintymä ei ole merkittävä epävarman pesinnän takia.

Rajavartioston alue on toiminut toisen maailmansodan aikaan saksalaisten tukikohtana. Alueella on edelleen havaittavissa lukuisia saksalaisten ja/tai Rajavartioston toimintaan liittyviä rakenteita, kuten korsunpohjia, kellareita ja maavalleja. Alueella on todennäköisesti juuri sota-aikaisen maankäytön myötä syntyneitä ketomaisia painanteita, joissa kasvaa esimerkiksi kultapiiskua, niittyleinikkiä, hiirenvirnaa, kevätpiippoa, metsälauhaa, siankärsämöä, aitovirnaa, mesimarjaa sekä katajaa (Kuva 8). Kedot ovat nähtävissä avoimina ympäristöinä jo vuoden 1957 ilmakuvalla (Paikkatietoikkuna), mutta niiden pinta-ala on supistunut vuosien saatossa.

Kuva 8. Ketomainen aukio kaavoitusalueen koilliskulmassa.

Kaavoitusalueella olevat kedot eivät täysin vastaa luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen tyyppiä, vaan niissä on piirteitä niin tuoreista pienruohoniityistä kuin karuista pienruohokedoista ja jopa harvinaisista kangaskedoista. Kiinteistön keskiosassa sijaitsevalla kangasketomaisessa ympäristössä havaittiin silmälläpidettävää (NT) ahokissankäpälää (Kuva 9). Seuralaislajeina kasvaa mm. kanerva, keltalieko, kultapiisku, metsälauha ja siankärsämö sekä puolukka ja mustikka. Lajisto on niukka, kuten kangaskedoilla tyypillisesti on. Kedot on arvioitu arvoluokkaan IV kuuluviksi eli monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin, sillä ne eivät kesän 2022 maastotöiden pohjalta edustaviksi tai erityisen tyypillisiksi ketotyypeiksi.

Kuva 9. Silmälläpidettävää (NT) ahokissänkäpälä.

Muita luokkaan IV eli monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin kuuluu silmälläpidettävän (NT) harakan ja valkoviklon esiintyminen.

5 SUOSITUKSET KAAVOITUSTA VARTEN

Kumpuniemi on suureksi osaksi määritetty luonnon monimuotoisuutta turvaavaksi kohteeksi kesän 2022 luontotyyppi- ja lajihavaintojen perusteella. Näin ollen Kumpuniemi tulisi huomioida arvoluokan III kohteena maankäyttöä koskevassa suunnittelussa. Erityisesti latuverkostoa ja kevyen liikenteen väylää rakennettaessa on suositeltavaa, ettei verkostoa ulotettaisi Kumpuniemeen saakka. Kumpuniemen säilyminen mahdollisimman luonnontilaisena mahdollistaa edustavamman lahopuujatkumon kehittymisen, kun puusto ikääntyy. Myös vanhan metsän eliölajiston on mahdollista runsastua luonnontilaisesti ikääntyvässä metsässä.

Rajavartioston alueella on maastoon muodostunut lukuisia polkuja pitkään jatkuneen ja monimuotoisen maankäytön myötä. Varsinkin jäkälät ovat kuluneet alueelta lähes kokonaan, ja paikoin sammalisto sekä varvusto helposti kuluvat kuivahkolla kankaalla kuljettaessa. Maaston kulumisherkkyyden vuoksi kulkureittien, kuten polkujen ja mahdollisten hiihtolatujen sijoittamisessa olisi hyvä hyödyntää mahdollisimman paljon jo valmiiksi kuluneita maastonkohtia ja polkuverkostoa.

Huomionarvoisista lajeista Rajavartioston kaavoitusalueella havaittiin vaarantuneisiin (VU) lajeihin lukeutuvat haapana ja pajusirkku sekä silmälläpidettävät (NT) ahokissankäpälä, valkoviklo ja harakka. Vaikka pesiä ei havaittu, voidaan maltillisella alueen rakentamisella säilyttää myös linnustolle sopivaa lepäämis- ja ruokailuympäristöä. Pajusirkun pesimäympäristöksi sopiva Kumpuniemen pajuluhta säilyttänee luonnontilaisuutensa joka tapauksessa vaikeakulkuisena ja ryteikköisenä ympäristönä. Ahokissankäpälää on Rajavartioston alueella useina kasvustoina.

Toistaiseksi Rajavartioston kaavoitusalueelle ei ole suunniteltu uusia rakennuksia pois lukien rakenteilla oleva uusi poliisilaitos. On silti hyvä mainita, että kiinteistöille mahdollisesti rakennettaessa puustoa olisi hyvä säilyttää mahdollisimman paljon suunniteltujen rakennusten ympäristössä. Puuston peitteisyyden sekä rakennusten maltillinen koko ja korkeus sekä tiestön suunnittelu edesauttavat maiseman säilymistä. Rakennukset sulautuvat paremmin maisemaan erityisesti järveltä katsottaessa, kun rantapuustoa säilytetään sopivasti.

LÄHDELUETTELO

Geologian tutkimuskeskus 2022: Maa- ja kallioperä, rakentaminen ja maankäytön suunnittelu. Verkkopalvelu https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html. Viitattu 20.8.2022

Hotanen, J.-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008: Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäntutkimuslaitos. Metsäkustannus Oy. Helsinki.

Hyvärinen, E., Juslen, A, Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskus. Garno Oy, Helsinki.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus. Suomen Ympäristö 5/2018. Verkkojulkaisu http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4819-4

Kuusamon kaupunki 2020: Kirkonseudun asemakaavan muutos korttelissa 191 (Rajan alue). Asemakaavamuutoksen selostus. Verkkosivusto https://www.kuusamo.fi/tiedostot/kortteli-191-rajan-alue-kaavaehdotus-selostus/. Viitattu 26.8.2022.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996
29 § Suojellut luontotyypit
46 § Uhanalaiset lajit
47 § Lajien esiintymäpaikkojen suojelu

Metsäkeskus 2022: Erityisen tärkeät elinympäristöt. Verkkopalvelu. https://www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto/luontotietoaineistot/erityisen-tarkeat-elinymparistot Viitattu 26.8.2022.

Metsälaki 1093/1996
10 § Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt

Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47/2021.

Paikkatietoikkuna 2022: Maanmittauslaitoksen ylläpitämä verkkosivusto. https://kartta.paikkatietoikkuna.fi. Viitattu 26.8.2022.

ProAgria Etelä-Suomi 2016: Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun.

Suomen lajitietokeskus 2022: Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämä verkkosivusto. www.laji.fi. Viitattu 26.8.2022.

Suomen ympäristökeskus 2022: Lapio-latauspalvelu. http://paikkatieto.ymparisto.fi/lapio/latauspalvelu.html. Viitattu 26.8.2022.

Vesilaki 587/2011
2 luku 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. https://www.ymparisto.fi/punainenlista